

Ключевые слова: профессиональный имидж, педагогические условия, деятельность будущего учителя физической культуры, учебный процесс, будущий учитель, физическая культура .

Haiduk N. O. Modern State of Professional image Formation in Future Physical Culture Teachers

The article considers professional image formation of future physical training teachers in modern conditions. The attention is paid to the problems of how to form the image structure of a professional teacher and the components of its outer and inner factors. The basic attention is given to the necessity of modification of teaching and educational process in a higher educational institution for the purpose of realization of the allocated educational conditions. Theoretical pre-conditions of forming of professional image of future teachers of physical culture are examined in higher educational establishments in the modern terms of studies, and forming of structure of image of teacher-professional of physical culture, to the components of external and internal factors. Professional image is viewed as an integral part of professional culture of a teacher, as a mechanism of professional and personal socialisation. Current researchers determine the image as the form, intentionally created by the subject and oriented on the self-sentiment.

Key words: professional image, educational conditions, activity of a future physical culture teacher, academic activity, future teacher, physical culture.

Стаття надійшла до редакції 18.02.2013 р.

Прийнято до друку 29.03.2013 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Ротерс Т. Т.

УДК 796. 071. 4: 378

Д. В. Дроздов

**ОРГАНІЗАЦІЯ ВЗАЄМОДІЇ МАЙБУТНІХ ТРЕНЕРІВ ІЗ
СУБ'ЄКТАМИ ПРОФЕСІЙНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ЯК
ПЕДАГОГІЧНА УМОВА ФОРМУВАННЯ
ПРОФЕСІЙНИХ ЯКОСТЕЙ**

Сучасна гуманістична педагогічна думка спрямована на розкриття та поглиблене вивчення культуровідповідності та соціально значущих процесів наслідування людиною цінностей і норм поведінки, які визнані за зразки соціально-духовної та професійної майстерності. У галузі професійної освіти майбутніх тренерів відчувається брак досліджень, присвячених проблемі пошуку передаваних від генерації до генерації усталених форм світосприйняття й мислення, які б забезпечували

безперервність реалізації засад національного виховання та суспільно-об'єктивних форм професійної майстерності, тому увага до цих прогалин в системі професійної освіти є актуальною.

Мета студії – обґрунтувати організацію взаємодії майбутніх тренерів із суб'єктами професійної соціалізації як педагогічної умови формування професійних якостей спеціалістів. Вона вирішується за допомогою розкриття таких завдань:

- узагальнити сутність культурної традиції як засобу вдосконалення фахівця;
- проілюструвати феномен актуалізації професійної мотивації та інтересу до фахової підготовки в процесі реалізації пропонованої педагогічної умови.

Джерельною базою наших розробок стали праці А. Карася [1] та О. Бабак, І. Беха, Т. Василевської, К. Ващенко, І. Вільчинської [2], які розкривають особливості виховання національно свідомого, патріотично зорієнтованого громадянина, створення умов для його багатогранного розвитку; окремі дослідження Г. Бабушкіна [3], М. Буренко [4], присвячені аспектам формування професійної компетенції майбутніх тренерів.

У класичних працях з педагогіки культурологічний підхід здавна отримав статус необхідного й важливого компонента виховання, особливо в умовах становлення та розвитку громадянських суспільств. А. Карась узагальнює поняття «культура»: «з одного боку, воно походить з латинського слова, яким позначали культивування землі. Ціцерон та інші латинські автори застосовували це слово, щоб сказати про культивування духу і розуму. У такому значенні культура відповідає давньогрецькому термінові освіта (*paideia*) в сенсі розвитку, *плекання* характеру, смаку, правильного судження та німецькому терміну «формування» (*bildung*). З іншого боку, поняття культура може називатися терміном «*civis*» (громадянин, громадянське суспільство і цивілізація). Це відображає потребу людини належати до соціальної групи чи спільноти з тим, аби людський дух продукував властиві йому результати. Розгортання таких спільних результатів духовної праці відбувається в *традиції*, яку Маклін визначає як нагромадження мудрості минулого, породжуваної людським духом. У ній забезпечуються координати розуміння і злагоджених взаємодій у спільноті» [1, с. 405]. Широка інтерпретація поняття дозволяє розглянути професійні якості майбутніх тренерів з точки зору культурного надбання певної соціальної групи (спортивної команди, колективу тренерів-фахівців), емоційно-духовної єдності, що допомагає гармонійно розвивати особистість в культурному контексті, на вищих рівнях професійного становлення.

Суголосно таким міркуванням Ф. Дістервег розглядав культуровідповідне виховання кожної особистості як складову вселюдського культурного виховання, адже вихователь завжди має справу з:

- окремою істотою, індивідуумом, наділеним людськими задатками;
- індивідуумом, що належить до певної нації, наділеним національними особливостями;
- членом усього людства [4, с. 231-232].

За нашою триступеневою концепцією формування професійних якостей майбутніх тренерів вершинним виявом професійної майстерності повинен стати сформований комплекс патріотичних якостей та готовності до інноваційної діяльності як основи макрорівня професійного становлення фахівця, який згідно синергетичного підходу має представити унікальність окремої людини у всесвітньому соціокультурному просторі й державотворчому зокрема.

За результатами анкетування, що було складовою проведення формуючого експерименту, важливість цих якостей було оцінено респондентами найнижчими показниками, а отже їх формування вимагало звернення до мотивів та появи інтересу як першоджерел усвідомленого їх плекання в процесі фахової підготовки. На думку І. Бега, «головними умовами формування відповідної мотивації мають виступити спільне переживання вихованцями почуття причетності до особливої дитячої субкультури, яка поєднує в собі романтику й високу соціальну активність, почуття належності до престижної громадської організації, залучення до високих життєвих цілей і цінностей культура» [2, с. 105]. Категорія інтересу як передумови сформованості мотивації, за Г. Бабушкіним, є похідною взаємодії наступних компонентів:

- емоційного, який складають позитивне відношення до професії, задоволеність вибором;
- мотиваційного, що містить обґрунтування вибору професії;
- інтелектуального, що наповнюється уявленнями про обраний фах;
- вольового, що демонструє активність суб'єкта в процесах професійного становлення [3, с. 21].

У своїй сукупності якості макрорівня характерні для високодуховної творчої й самодостатньої особистості, у спортивній діяльності – для тренерів високого рівня майстерності, де особливе місце посідає моральна вихованість, гуманістичний характер взаємовідносин із спортсменами, патріотизм та національна толерантність. Під час навчання питанням такого характеру, як правило, відводиться найменше часу, перевага надається теоретичним основам фаху, засвоєнню наукової термінології, часто бракує потрібного наочного матеріалу, ефективних методів і засобів формування необхідних якостей. У сучасних умовах розвитку особистісно-гуманістичної стратегії нової педагогічної парадигми їх виховання є вкрай важливим та актуальним, адже вони сприяють підвищенню відчуття своєї соціальної значущості, самостійності у виборі професійно життєвої стратегії, виявлення позитивної Я-концепції тощо. З цією метою ми продовжили тактику впровадження міжпредметної інтеграції дисциплін різних циклів за

допомогою розробки додаткових модулів. Зокрема, увели згідно вимог формуючого експерименту окремий змістовий модуль «Категорія патріотизму в роботі сучасного тренера» (дисципліна «Вступ до спеціальності») з метою ознайомити студентів з основами сучасних підходів до історії спортивної культури, виявити її зв'язок з соціальними, політичними, цивілізаційними, побутовими, мистецькими явищами і процесами тощо (що є суголосною з виділеними аспектами формування професійних якостей макрорівня майбутніх тренерів, адже торкаються розуміння особистості власної рефлексії в межах націєпростору, розвитку планетарної свідомості, самоідентифікації у глобальних вимірах, її творчого підходу до життя).

Ретельно проаналізувавши навчальні плани, ми увели, а в окремих випадках розвинули в змістових модулях, присвячених сучасним підходам до понять «культура», «нація», «національна культура», індивідуалізованим рисам української культури в їх історичному становленні тощо, наступні тематичні блоки до лекцій: категорії патріотизму, національної ідентичності, історичної спадкоємності в сучасній спортивній культурі; типологічні ознаки культурної самтотожності українця: емоційна модальність української ментальності й теорія «кордо центризму» української культури; внесок відомих українських діячів у розвиток спортивної культури регіону, країни.

Провідною вимогою до побудови лекційних курсів стала активізація пізнавальної діяльності студентів та виклик інтересу (як когнітивно-мотиваційного стану пізнавального характеру), тому при підготовці лекційних матеріалів до тематико-фактологічних блоків лекції висувалися вимоги щодо багатства та різноманітності історичної, національно-етнічної, довідкової інформації, її тісного зв'язку із сучасністю. Розповідаючи про долі окремих відомих українців, що присвятили себе спортивній діяльності, викладачі акцентували увагу студентів на духовних якостях відомих особистостей, а саме патріотизму як важливої категорії особистісного та професійного становлення.

Фахові дисципліни «Теорія та методика олімпійського спорту» й «Теорія і методика фізичного виховання», які пропонуються студентам на третьому курсі навчання, містять чимало тем, присвячених професійній діяльності фахівців фізичної культури, зокрема, особі тренера в сучасному спорті, його професійним обов'язкам, складникам професійної майстерності, структурі діяльності, організації тренувального процесу, особливостям підготовки спортсменів до змагань. Багатовимірність і поліфункціональність професійної роботи тренера, а також необхідність посилення мотивації студентів щодо необхідності формування патріотичних якостей та готовності до інноваційної діяльності обумовили вибір стратегії «стимулювання студентів до професійного розвитку на основі роз'яснення сутності професійних якостей тренера-викладача, а також актуалізації професійного інтересу в процесі безпосередньої взаємодії з агентами

професійної соціалізації – викладачами, спортсменами, відомими тренерами» [4, с. 18].

Так, у межах обраних професійно спрямованих дисциплін у вищих навчальних закладах було проведено семінар-конференцію із запрошенням відомих місцевих чи регіональних тренерів. Як правило, такі семінари проводяться у вигляді виступів науковців, доповідей студентів, активного діалогу між присутніми. Тренери, які були запрошені до семінарів-конференцій, повинні були долучитися до обговорення питань, навести реальні приклади, пов'язані з професійними ситуаціями, а також аналізом своєї практики довести значущість формування у студентів патріотичних якостей.

За спостереженням викладачів, практика запрошення відомих тренерів мала безліч позитивних моментів: сприяла появі особливої емоційної атмосфери, активізувала пізнавальну діяльність студентів щодо специфіки обраної професії, викликала увагу та інтерес до особистості самих тренерів, їх роботи в умовах місцевого розвитку спорту. Безумовно важливими стали наведені тренерами приклади, в яких вони розкривали секрети своєї професійної майстерності щодо розвитку якостей патріотизму: щирого вболівання за свою команду, за кожного її представника, гідне представлення свого регіону на змаганнях різного рівня тощо. Особистий приклад (як мотив-стимул, трансформований у смислоутворювальний мотив), привідкритий відомими тренерами, показав студентам духовні грані майбутньої професії, пов'язані з реальним виявом почуттям патріотизму як особистісної потреби в саморозвитку індивіда, а отже сприяв розвитку патріотичних якостей у студентів.

У межах фахових дисциплін з метою формування готовності студентів до інноваційної діяльності було проведено інтерактивну гру-практикум «Творчість тренера у формуванні спортивного колективу». Критеріями розробки основних ігрових форм стали цілісність імітації професійної сфери, спрямованість на самоорганізацію, проблемність ситуації й методологічне забезпечення [5, с. 234]. Групи студентів були розподілені на колектив молодих тренерів, команду спортсменів та експертів-помічників. Завдання гри полягало в тому, щоб в умовних професійних реаліях колективом тренерів по черзі запропонувати й фрагментарно відтворити якомога більше креативних методів виховання спортивної команди, яка тільки сформувалася і ще не набула спільних форм взаємодії та комунікування. Студенти, які виконували роль тренерів, повинні були в процесі гри використати додаткові технічні (чи дидактичні) матеріали та приділити увагу соціально-психологічним явищам життя колективу (психологічний настрій, загальна емоційна атмосфера тощо). Завдання експертів (викладачів-тренерів) полягало в спостереженні та аналізі пропонованих методів виховної роботи щодо логічної послідовності їх проведення, якості, ефективності, відповідності віковим (чи статусним) особливостям спортсменів тощо. Студенти, які

грали роль членів спортивного колективу, також долучалися до коментарів експертів, розповідали про свої враження від виконання завдань тренерів. Наприкінці гри-практикуму викладачі разом із студентами повинні були на основі вилучення запропонованих негативних практик (якщо такі мали місце) та послідовного вибудовування методологічно правильних та новаторських за своєю суттю методик графічно відтворити інноваційну схему виховної роботи тренера в спортивному колективі, а також проаналізувати рівень проявленої творчості кожного з молодих тренерів з метою закріплення інноваційних якостей у свідомості й практиці кожного з учасників гри.

На 3-4-ох практичних заняттях (в залежності від кількості студентів навчальної групи) однієї з фахових дисциплін також було організовано проведення хвилинок самопрезентації майбутніх тренерів на конкурсній основі. Зокрема, кожного заняття декілька студентів мали можливість протягом 3-5 хв. продемонструвати володіння інноваційними методами самоосвіти, тобто здатності до саморозвитку й самоосвіти, доводячи на конкретних прикладах їх важливість у професійному становленні. Так, у результаті проведення самопрезентацій, стало відомо, що, наприклад, студенти Інституту фізичного виховання і спорту ЛНУ імені Т. Шевченка створюють власні книжкові та віртуальні відео-бібліотеки молодого тренера, а студенти ХДУ мають можливість інтерактивно аналізувати конкретні тренерські ситуації завдяки можливостям мультимедіа та Інтернет-мережам. Метою проведення таких хвилинок було викликати у студентів переживання відчуття своїх можливостей, самоутвердження й самопорівняння, напрацювання звички до самоспостереження й самоаналізу. Наприкінці занять студенти письмово «голосували» за ту людину, яка, на їх думку, є найбільш цілеспрямованою в аспектах самоосвіти, висловлювали свої погляди, ділилися думками.

На завершенні формуючого експерименту студентам пропонувалося закріпити отримані знання та сформувати необхідні якості макрорівня під час організаційно-тренерської практики, де поряд із основною документацією вони повинні були проявити на практиці рівень сформованості у них патріотичних якостей і готовності до інноваційної діяльності, проаналізувати їх важливість для професійної діяльності й зафіксувати в пропонованих організаторами практик вигляді (щоденниках, звітах).

Перспективи подальших досліджень розкриваються в аналізі кількісно-якісних показників щодо впровадження окресленої педагогічної умови та оцінки її ефективності.

Список використаної літератури

- 1. Карась А.** Філософія громадянського суспільства в класичних теоріях і некласичних інтерпретаціях / А. Карась. – К., 2003. – 536 с.
- 2. Бабак О. В.** Виховання національно свідомого, патріотично

зорієнтованого молодого покоління, створення умов для його розвитку як чинник забезпечення національних інтересів України: аналіт.-інформ. матеріали / О. Бабак, І. Бех, Т. Василевська. – Державний комітет України у справах сім'ї та молоді; Державний ін-т проблем сім'ї та молоді / В. І. Довженко (голова ред.кол.) – К., 2003. – 191с.

3. Бабушкин Г. Д. Психологические механизмы возникновения и формирования профессионального интереса к спортивно-педагогической деятельности / Г. Бабушкин // Теория и практика физ. культуры. – 1996. – № 1. – С.20-22.

4. Буренко М. С. Педагогічні умови формування фахових компетенцій майбутніх тренерів-викладачів у процесі вивчення професійно-орієнтованих дисциплін / М. Буренко. – Режим доступу: nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/PPMB/tex. – Дата звернення 20.01.12.

5. Развитие профессионализма преподавателя высшей школы: учебно-методическое пособие / Под научн. ред. А. А. Деркача. – М., 2007. – 386 с.

Дроздов Д. В. Організація взаємодії майбутніх тренерів із суб'єктами професійної соціалізації як педагогічна умова формування професійних якостей

У статті обґрунтовано організацію взаємодії майбутніх тренерів із суб'єктами професійної соціалізації як педагогічну умову формування професійних якостей майбутніх тренерів; акцентовано на важливості підходу культуровідповідності щодо актуалізації професійної мотивації та інтересу до фахової підготовки як передумови формування патріотичних якостей і готовності студентів до інноваційної діяльності; проілюстровано феномен актуалізації професійної мотивації та інтересу до фахової підготовки в процесі реалізації пропонованої педагогічної умови.

Ключові слова: професійні якості, культурна традиція, мотивація, інтерес, змістові модулі.

Дроздов Д. В. Организация взаимодействия будущих тренеров с субъектами профессиональной социализации как педагогическое условие формирования профессиональных качеств

В статье обоснована организация взаимодействия будущих тренеров с субъектами профессиональной социализации как педагогическое условие формирования профессиональных качеств будущих тренеров; акцентировано на важности подхода культуросоответствия относительно актуализации профессиональной мотивации и интереса в специальной подготовке как условия формирования патриотических качеств и готовности студентов к инновационной деятельности.

Ключевые слова: профессиональные качества, культурная традиция, мотивация, интерес, содержательный модуль.

Drozdov D.V. Organization of Interaction of Future Trainers with the Subjects of Professional Socialization as an Educational Condition of Professional Quality Formation

Organization of interaction of future trainers with the subjects of professional socialization as an educational condition of professional quality formation in future trainers is grounded in the article; it is accented on the importance of culture connection with professional motivation and interest in the special preparation as a condition of formation of patriotic qualities and the students' readiness for the innovative activity. A wide interpretation of the culture concept is allowed, considering professional qualities of future trainers from the point of view of cultural acquisition of a definite social group (sports club, collective, trainer-lecturer), emotional and spiritual unification, that helps to develop a personality in a cultural context and on the highest levels of professional formation. Polyfunctionality and many-sided nature of professional trainer's job and the necessity of increasing students' motivation to the formation of such qualities defines the choice of the strategy of future trainer stimulation to the professional development on the basis of the essence of professional qualities of the trainer-lecturer.

Key words: professional qualities, cultural tradition, motivation, interest, substantial module.

Стаття надійшла до друку 20.02.2013 р.

Прийнята до друку 29.03.2013 р.

Рецензент – к. н. з ф. в. і с., доц. Саєнко В. Г.

УДК 371.134:796

Т. В. Загной

**ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА СУЧАСНОГО СПЕЦІАЛІСТА
З ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ТА СПОРТУ**

Нові вимоги системи вищої школи в Україні та численні переміни, що відбуваються в галузі фізичного виховання і спорту, виразно окреслюють широке коло питань, пов'язаних з проблемами підготовки майбутніх учителів фізичного виховання. У «Національній доктрині розвитку освіти України у ХХ ст.» зазначено, що метою і пріоритетними напрямками розвитку освіти є її особистісна орієнтація, формування вчителя-професіонала, створення умов для забезпечення його професійної самореалізації [6].

В умовах реформування національної системи освіти набули визначення нові засади професійної підготовки фахівців фізичного виховання. Сьогодні формується нова методологія фізкультурної політики, що ґрунтується на таких принципах: